

Теоријске основе противтерористичке операције

УДК 355.433:323.285::061.92

Мр Дмитар Арула, пуковник

Аутор је полазећи од доступних сазнања из теорије и праксе, покушао да утврди да ли се противтерористичка операција може идентификовати као инваријантна појава стварности, односно може ли се као таква уврстити у постојећи систем теорије оператике. При томе, суочио се, поред осталог, са три проблема: 1) недостатком универзалне дефиниције тероризма; 2) различитим третманом оператике као научне дисциплине ратне вештине, односно њеног објекта (предмет) – операције, и 3) питањем да ли се противтерористичка дејства могу разматрати на „нивоу“ операције, односно оператике. Без посебне анализе наведених проблема, аутор је назначио само неке елементе хипотетичког оквира који се могу прихватити као оглед о том проблему и као покретачка основа, односно проблематизација за наредна истраживања, јер је анализирани проблем новина у теорији и пракси ратне вештине.

Увод

Тероризам као феномен, нарочито у последње време, побуђује повећано интересовање шире јавности, као и стручних и научних радника из области правних, политичких, социолошких, војних и других наука. У основи тих интересовања су стварне и потенцијално друштвено опасне последице терористичког деловања и настојања да се сазнавањем суштине и узрока тероризма благотворно допринесе његовом сузбијању или, с друге стране, његовој успешнијој инструментализацији у функцији одређених интереса.

На жалост, теорија и пракса терористичких деловања изгледа да иду испред теоријски подржане праксе оријентисане на онемогућавање и елиминисање тероризма. Такво стање је резултат, првенствено, интереса, хтења и моћи актуелних протагониста тероризма у светским размерама, на макро и микроплану, али и инертности и недовољне усмерености друштвених снага из области струке и науке на уопштавању досадашњих сазнања и искустава и антиципирању будуће праксе борбе против тероризма.

Поред постојећих ограничења, недостатака и тешкоћа које прате мисао шире везану за праксу тероризма и борбу против њега, имамо ненамерно, али чешће свесно и намерно изазваних различитих, контроверзних и збуњујућих тумачења појединих аспеката и димензија тероризма.

Проблем противтерористичких дејстава постоји у нашој стручној и доктринарној литератури само на нивоу општих разматрања, као један од садржаја оружане борбе, односно борбених дејстава, а понекад као противтерористичко обезбеђење, док је питање теоријског конституисања модела противтерористичке операције, мада веома актуелно, још увек сасвим отворено, а недостају чак и сређени и уопштени емпиријски подаци. Стога, на основу доступних сазнања из теорије и праксе, треба утврдити да ли је уопште могуће идентификовати противтерористичку операцију као инваријантну¹ појаву стварности,² односно може ли се као таква уврстити у постојећи систем³ теорије оператике.

Прихватајући, дакле, свесно све ризике оспоравања при покушају теоријског одређења и макар начелне обраде најважнијих елемената модела противтерористичке операције, полазимо од насушне потребе у пракси за теоријско-доктринарним и, по могућности, научно-теоријским одговорима на многа питања из домена укупне противтерористичке делатности, а посебно припреме и извођења противтерористичких борбених дејстава, односно противтерористичке операције, која у одређеним околностима може да буде основни сегмент активности нападнуте друштвене или државне заједнице на одлучном сламању тероризма. Проблем је значајан и изузетно сложен, како са практичног, тако и с теоријског становишта, мултидисциплинарног је карактера и, као такав, анализиран је ретко и парцијално, нарочито комплексе питања који се односи на учешће већих снага безбедности у противтерористичким дејствима, на већем простору и у дужем временском периоду.

Из веома различитих, често супротстављених, схватања и тумачења проблема тероризма и борбе против тероризма, као и ставова о операцијама и оператици, издвајамо нека наша опредељења, која су, у суштини, основна полазишта у приступу обради теоријских основа модела противтерористичке операције.

1) У свету и у нас постоји мноштво различитих дефиниција тероризма, које често имају интересни, а не стручни или научни предзнак.

¹ „Ако у једној групи проблема има нешто инваријантно она конституише предмет једне науке или једне научне дисциплине, или једне научне теорије“ (Михаило Марковић, *Филозофски основи науке*, БИГЗ, Београд, 1994, стр. 16).

² „... стварност је целокупност свих објеката и субјеката, који актуално или потенцијално постоје у простору и времену или бар само у времену“ (Михаило Марковић, *Дијалектичка теорија значења*, БИГЗ, Београд, 1994, стр. 235).

³ У вези с тим, М. Марковић наводи еминентног логичара Р. Карнапа и каже да „признати нешто као реалну ствар или догађај – значи успети у његовом укључивању у систем ствари на једном посебном просторно-временском положају тако да се слаже с другим стварима које су признате као реалне према правилима система“. Укратко: „Бити реалан у научном смислу – значи бити елемент система“ (Михаило Марковић, *исто*, стр. 205).

Вештини или макар оним дефиницијама које ми сматрамо прихватљивим⁴ заједничко у појмовном одређењу тероризма јесте то да је реч о политичком феномену, као облику политичке борбе, с јасним политичким циљем, да се тероризам, као сложени метод организованог политичког насиља, испољава у облику застрашујућих аката физичког и психолошког насртаја на противника с намером да му се наметне сопствена воља и код њега изазове одговарајуће понашање према интересима, односно циљевима покретача терористичке делатности.

2) Тероризам у савременим условима, нарочито облике који су најчешћи на нашем простору у ово време, треба схватити и анализирати у оквиру тзв. стратегије сукоба ниског интензитета, као елемент вишедимензионалне агресије, односно вишедимензионалних операција, посебно оних које се остварују методом тајних операција, чија је суштина у субверзивној и превратничкој активности неконвенционалног карактера, а супротстављање тероризму, укључујући и противтерористичка борбена дејства, као део система сведимензионалне одбране. У вези с тим, тероризам – као најсуровији облик насиља, према неким ауторима – постао је сурогат рата, а према другима тероризам постаје главни садржај рата, па се оправдано користи и термин терористички рат.⁵

3) Без обзира на различите погледе на многа суштинска питања ратне вештине, укључујући статус оператике као њене дисциплине, и релативну сазнајну вредност појединих садржаја из опуса тих наука, неоспорно је да се оператика може сматрати субдисциплином ратне вештине као струке и науке (вештина и теорија). Објект (предмет) оператике као научне дисциплине јесте операција, која се развила у посебан, највиши организациони облик ратних дејстава, са свим специфичним обележјима. Био је то резултат деловања бројних друштвено-историјских, економских, војних и других чинилаца. Процес даље специјализације операције (према циљу, снагама, начину организације, начину извођења и другим својствима) доводи до појаве нових врста и модела операција који ће одговарати потребама и условима вођења појединих ратова.

Најзад, ако се терористичка дејства и противдејства ширих размера, укључујући и друге мере и активности сукобљених страна, посматрају са становишта просторно-временског и функционалног повезивања, обједињавања и усмеравања, односно као одређена структурно-садржајна и организациона целина или комплекс појава – однос – процес, према критеријуму циља, значаја, нивоа ангажованих снага и просторно-временских параметара, могуће је терористичка дејства и противдејства идентификовати и анализирати као посебан модел операције или нову

⁴ На пример: Драган Симеуновић, *Тероризам као облик политичког насиља*, „Смисао“ бр. 3/98, стр. 75, и Радослав Гађиновић, *Савремени тероризам*, „Графомарк“, Београд, 1998, стр. 31.

⁵ Мр Милан Мијалковски, *Тероризам (ни)је рат*, „Савремени проблеми ратне вештине“, бр. 38–39, ЦВШ ВЈ, Београд, 1997, стр. 50–66.

(не)ратну појаву, која теоријски још није конституисана. То значи да се у оквиру ратне вештине тероризам и супротстављање тероризму могу разматрати са становишта стратегије, оператике и тактике. С обзиром на то, да би се обрадила теоријска основа модела противтерористичке операције требало би анализирати: 1) могућности идентификације противтерористичке операције као нове (не)ратне појаве и 2) њено појмовно одређење и структуру.

Могућности идентификације противтерористичке операције као нове (не)ратне појаве

Операција као ратна категорија настала је, развила се и афирмисала логиком деловања одређених друштвено-историјских, војних, материјалних, доктринарних и других услова и чинилаца. Њена даља специјализација била је увек условљена тим истим, мада специфичним и сасвим конкретним чиниоцима, под чијим утицајем су се појавили нови облици употребе силе, односно нове врсте и модели операција.

Савремени свет карактерише првенствено политика земаља протагониста „новог светског поретка“ и осталих хегемона којом се непрестано угрожава безбедност многих држава и народа синхроним деловањем спољних и унутрашњих чинилаца. Тиме је човечанство доспело у стање перманентног рата у којем је скала стварне или потенцијалне примене силе обогаћена мноштвом комбинованих неоружаних и оружаних деловања. У оквиру такве употребе или претње употребом силе унутар једне државне заједнице или у међународним релацијама тероризам, у одређеним околностима и условима, има високо, а често и доминантно место као средство за остварење јасно профилисаних политичких циљева.

Појаву и примену тероризма условљавају објективни и субјективни чиниоци. Објективни чиниоци су друштвени односи, противуречности и сукоби интереса, те непотпуно правно регулисање тероризма на државном и међудржавном нивоу. Субјективне чиниоце чине сами инспиратори и носиоци тероризма, посебно њихове процене да се одређено стање може најцелисходније променити тим обликом насиља, као и њихова високо мотивисана намера и ниво организованости, опремљености и оспособљености који им омогућава извођење терористичких аката.

Феномен тероризма има сложену структуру, а са становишта политички мотивисане намере може се класификовати према следећим критеријумима: 1) друштвеној позицији терориста; 2) њиховој просторној, организационој и функционалној усмерености; 3) врсти субјекта и објекта, и 4) циљно-мотивационим карактеристикама актера терористичког деловања.

Терористи, према друштвеној позицији, могу да припадају и делују у функцији интереса структуре власти једне или више држава, невладиних организација или противника легалне власти.

Према критеријуму просторне, организационе и функционалне усмерености тероризам се испољава као међународни или унутрашњи, али се најчешће оба облика истовремено практикују и међусобно допуњавају, односно прерастају један у други.

У савременим условима, према критеријуму носилаца и жртве, односно субјекта и објекта терористичких деловања, постоје следећи видови тероризма: једна или више држава против неке друге државе; држава против недржавног субјекта; недржавни субјекти против државе и недржавни субјект против других недржавних субјеката.

Тероризам се, према *циљно-мотивационим карактеристикама* најчешће испољава као: сепаратистичко-националистички; фанатично-религиозни; револуционарни и избеглички.

Сваки од наведених облика тероризма, без обзира на конкретне просторно-временске димензије, може да се одреди са становишта наведених критеријума. *Но, без обзира на то који је вид, врста или облик тероризма примењен у некој друштвеној средини и којим интензитетом се испољава, држава је увек субјект противтерористичког деловања.* Тероризам и супротстављање тероризму или терористичка дејства и противдејства два су антагонистичка процеса, чије се јединство успоставља на негативан начин, творећи нову организациону целину или комплекс појава – однос – процес, у чијем следу може да се нађе и противтерористичка операција.

Та појава – процес, у суштини, специфичан је друштвени сукоб терориста, с једне, и државе, с друге стране. Сукоб се увек одвија у окружењу тзв. домаће јавности (становништво) и међународних чинилаца, чији однос према субјекту терористичких деловања – терористима, и субјекту противделовања – држави, може да варира од лојалности, односно неутралности, до отворене или прикривене подршке, помоћи, па чак и учешћа на једној или другој страни. У вези с тим, терористи ће настојати да за своје циљеве обезбеде помоћ и подршку међународних чинилаца, односно подршку, па чак и учешће дела становништва. Истовремено, држава ће тежити да у супротстављању тероризму осигура помоћ и подршку међународних чинилаца и подршку или макар лојалност становништва, које, пак, од државе очекује помоћ и заштиту од терористичког деловања.

Када се открију намере терориста – да се припремају и организују за своје активности, држава предузима превентивне политичке, економске, дипломатске, информативне, обавештајне, безбедносне, едукативне и друге мере супротстављања. Зависно од карактера терористичких деловања и других услова и могућности, убрзо следе обострана и перманентна психолошко-пропагандна дејства. Према степену нарастања терористичких активности, уколико држава својим превентивним и репресивним мерама не успе да онемогући тероризам на нижим нивоима активности, предузимају се противтерористичка полицијска и

војнополицијска борбена дејства на нивоу који одговара процењеном степену опасности од тероризма. Наиме, док се тероризам испољава у облику неоружаног насиља (претње, принуда, уцене, отмице, пљачка итд.) државни органи и институције предузимају одговарајуће репресивне и друге мере и активности супротстављања. Када се отпочне с појединачним терористичким актима (атентати, саботаже, диверзије, појединачна и групна политичка убиства, и друго) држава, уз друге мере и активности, прелази на специфична полицијска противтерористичка дејства и ангажује полицијске снаге опште и специјалне намене. Та противдејства се могу, према критеријуму, циљу, значају, размерама и величини употребљених снага, сврстати у противтерористичке борбе и бојеве.

Зависно од услова и могућности, процес терористичких активности и дејстава, у функцији остварења одређених политичких циљева, може да добије на замаху и интензитету, тако да ескалира од појединачних до масовних терористичких аката различитог нивоа. Ако терористичка дејства прерасту у масовне терористичке акте, држава предузима полицијска противтерористичка дејства ширих размера која по значају и другим карактеристикама могу да имају одлике полицијске противтерористичке операције. У случају да масовним терористичким актима полиција не може успешно да се супротстави, или ако се оцени да је то у одређеном тренутку целисходно, ангажују се и снаге војске, при чему та дејства добијају карактеристике војнополицијске противтерористичке операције. Уколико се не успе у разбијању и уништењу терористичких снага, могуће је да се у даљем току њихове масовне терористичке активности развију у оружану побуну. Тада је неопходно да се организују и изводе противпобуњеничке операције.

Оружаној побуни, у одређеним околностима, може да претходи или коинцидира агресија споља. Тада држава активира укупне снаге одбране, припремајући и изводећи све целисходне врсте и нивое ратних операција. Зависно од интензитета и размера процеса дејстава и противдејстава, тај сукоб, ако се успешно не оконча, може да прерасте у тотални рат. Према томе, у одређеној фази терористичких дејстава и противдејстава, када то наметне развој догађаја и државни органи процене и одлуче да је неопходно или, пак, целисходно у функцији превенције или касније, организују се и изводе противтерористичка дејства нивоа и карактеристика полицијске и војнополицијске операције, што подразумева ангажовање одређених полицијских и дела војних снага, уз синхронизовано деловање других државних органа и институција. То се дешава у случају да се тзв. селективно-пунктовни тероризам у једној земљи систематски испољава на већем простору и у дужем временском периоду, или када реално прети да се трансформише или је већ прерастао у фазу масовног тероризма, који не мора, а може да има нека обележја оружане побуне.

Са становишта стања окружења, тешко је претпоставити да се терористичка и противтерористичка дејства нивоа или значаја операције могу изводити у миру. Ипак, то су најчешће друштвена стања сукоба и криза у којима је безбедност једне земље озбиљније угрожена изнутра или споља, или истовремено изнутра и споља. Сходно томе и актуелној уставно-правној регулативи, могуће је да се у случају озбиљније угрожености тероризмом наше земље организују и изводе противтерористичка дејства ранга и карактеристика полицијске операције увек кад то околности налажу, дакле и у тзв. стању мира. Међутим, противтерористичка дејства ранга и карактеристика војно-полицијске операције, која подразумева ангажовање и војних снага, могуће је изводити само у условима када је проглашено ванредно стање, стање непосредне ратне опасности или ратно стање.

Терористичка дејства и противдејства могу да се практикују и анализирају као садржаји било које врсте или модела савремених (не)ратних операција, али увек, у својој посебности и јединству, творе специфичан облик сукоба, у којем се, уз друге садржаје, комбинује неоружано и оружано насиље у функцији политичких циљева, а као процес настаје тек када се терористичкој активности супротстави одговарајућа варијанта антитерористичке одбране нападнутог учесника. На одређеном нивоу тог сукоба, полазећи од критеријума циља, значаја, величине ангажованих снага, размера и неких других елемената, та појава – процес терористичких дејстава и противдејстава, могуће је да се идентификује као посебан модел (не)ратне операције, односно као највиши организациони облик противтерористичке борбе, најчешће у амбијенту вишедимензионалне агресије или терористичког рата.

Појам и структура противтерористичке операције

У даљем теоријском заснивању модела противтерористичке операције неопходно је ићи смером обраде, односно дефинисања појма операције и неких њених структурних елемената.

Појам операције

На основу претходних разматрања, а полазећи од општег појма операције, може се утврдити⁶ да је *противтерористичка операција специфичан модел друштвеног сукоба који творе процес тероризма и њему супротстављен процес противтерористичке борбе највишег и најсложенијег организационог облика у којем се, према јединственом плану, на одређеном простору и за одређено време, обједињавају и усмеравају противтерористичка борбена дејства и друге мере и активности снага безбедности (полиција и војска) и осталих органа и институција државе ради остварења јединственог оперативног или стратегијског циља.*

⁶ Видети о правилима дефинисања у: Богдан Шеших, *Основи методологије друштвених наука*, „Научна књига“, Београд, 1974, стр. 40–50.

Таква дефиниција појма противтерористичке операције, поред осталог, јасно указује да је реч о специфичном модалитету друштвеног сукоба као комплексу појава – однос – процес, који чине борбени системи (снаге) учесника носилаца парцијалних процеса у непомирљивом односу ометања и ништења кроз терористичка дејства и противдејства и друге пратеће активности највишег и најсложенијег организационог облика. У дефиницији је посебно уважен и наглашен тзв. двострани приступ операцији. Наиме, обухваћена је појава као процес – однос у којем учествују две супротстављене стране. При томе је направљена јасна дистинкција између противтерористичке операције и других „нижих“ облика противтерористичке борбе, полазећи првенствено од критеријума циља, односно значаја (оперативни или стратегијски), али и од нивоа снага носилаца процеса терористичка дејства – противдејства. То значи да носиоци процеса дејства – антидејства не морају увек да буду снаге оперативног ранга да би тај сукоб могао да се идентификује као операција. Но, ако су носиоци противтерористичке борбе снаге оперативног нивоа, логично је да остварују циљеве који имају оперативни или стратегијски значај. Најзад, остале битне детерминанте (простор, време, замисао и план, јединствено командовање) и други елементи структуре операције такође су садржане у наведеној дефиницији противтерористичке операције.

Иако се свакој дефиницији могу наћи замерке и може се оспоравати са становишта логичких и методолошких правила дефинисања, наведена дефиниција противтерористичке операције довољно је суштинска, сразмерна и функционална у теоријском и практичном смислу да може да послужи као основа за даљу целовиту разраду тог модела операције.

Структура операције

Ради потпунијег разумевања и теоријског заснивања треба анализирати конститутивне елементе противтерористичке операције полазећи од основног става методолошког структурализма⁷ да свака сложена појава и њени елементи могу да буду објашњени открићем њене структуре и места, веза и односа појединог елемента с другим елементима. Пре преласка на анализу појединих елемената сложене структуре противтерористичке операције са општег структурно-функционалног становишта, што је одређено самом суштином дате појаве, неопходно је навести, из мноштва могућих, макар неке важније *чиниоце и услове припремања и извођења противтерористичке операције* који могу опредељивати посебности сваког њеног појавног облика.

У односу на *карактеристике тероризма*, противтерористичка операција се може изводити у условима када је субјект одбране угрожен:

– спољним, унутрашњим или истовремено спољним и унутрашњим тероризмом;

⁷ Богдан Шеших, *исто*, стр. 154.

– терористичким деловањем једне или више држава или недржавног субјекта;

– сепаратистичко-националистичким, фанатично-религиозним, револуционарним или избегличким тероризмом.

С обзиром на однос унутрашњег и спољњег окружења према терористима и субјекту одбране, противтерористичка операција може да се изводи:

– уз подршку или лојалност становништва држави субјекту одбране или уз подршку дела становништва терористима;

– уз помоћ и подршку међународних чинилаца терористима или субјекту одбране, односно уз неутралан став међународних чинилаца.

У односу на испољени интензитет терористичких деловања, противтерористичка операција се може извести превентивно, када су манифестни појединачни терористички акти или касније, кад је тероризам ескалирао у више организационе облике.

Противтерористичка операција, у односу на простор, може се изводити само на државној територији или истовремено на и изван државне територије субјекта одбране.

У односу на врсту и јачину снага субјекта одбране, противтерористичку операцију могу да изводе полицијске или комбиноване (здружене) војно-полицијске јединице и састави оперативног ранга, уз учешће других снага одбране.

Противтерористичка операција, у односу на војно-политичку и стратегијско-оперативну ситуацију, може да се изводи у условима непостојања спољне агресије, у условима претњи спољном агресијом или агресије изведене споља, односно као самостална операција или у оквиру ширих ратних операција.

У односу на циљеве који желе да се остваре, противтерористичка операција може да има оперативни или стратегијски значај.

Противтерористичка операција, с обзиром на друштвено стање у којем се држава – субјект одбране налази, може да се изведе у условима „мира“, ванредног стања, стања непосредне ратне опасности или ратног стања.

Ради откривања опште структуре противтерористичке операције посебно је значајно да се размотре специфичности њених следећих конституенаса: 1) материјалних чинилаца, који се називају детерминанте или одреднице операције, а то су из групе основних или примарних – циљ, снаге, простор и време, и из групе тзв. изведених – замисао и план и јединствено командовање; 2) унутрашњих структурних елемената – садржаји и обезбеђење операције, и 3) структуре са становишта тока операције – припрема и извођење.

Детерминанте операције

Противтерористичка операција се идентификује као сасвим одређена и у пракси препознатљива појава у мноштву других (не)ратних појава на основу следећих примарних детерминаната: циља, снага,

простора и времена, и на основу групе изведених детерминаната; замисли и плана, и јединственог командовања.

Циљ операције. Основни циљ⁸ противтерористичке операције јесте да се терористичке снаге и остали делови структуре терористичке организације (политички, обавештајно-безбедносни, медијски, логистички итд.) разбију и униште или онеспособе толико да им се трајно или за дуже време онемогући или отежа извођење терористичких активности. За сваку противтерористичку операцију јасно се дефинише конкретан крајњи циљ стратегијског или оперативног значаја. Одређује га, по правилу, највише државно руководство, а изузетно највиши државни орган који непосредно руководи операцијом.

Снаге. Носиоци противтерористичке борбе у противтерористичкој операцији, по правилу, јесу привремени оперативни састави формиран и искључиво од јединица полиције (министарства унутрашњих послова), а могу да буду и комбиновани, али јединствени (здружени) привремени оперативни састави полиције и војске. За обављање основних борбених задатака у противтерористичкој операцији првенствено се ангажују наменски обучене, опремљене и оспособљене јединице полиције, тзв. посебне јединице министарства унутрашњих послова, а затим и јединице опште намене. Од јединица војске у противтерористичкој борби прво се ангажују јединице за специјална дејства – војна полиција, извиђачке, диверзантске и падобранске, а затим, према потреби, остале војне јединице.

Простор. Простор или величина и структура зоне противтерористичке операције одређена је првенствено рејонима базирања елемената структуре терористичке организације, нарочито њеног руководног и војног дела, те правцима и рејонима извођења терористичких дејстава, као и рејонима распореда, односно основицом снага за противтерористичка дејства. Зона може да обухвати део или целокупну територију тероризмом угрожене државе, а често и делове територије других, нарочито суседних држава.

Време. Време, као једна од примарних детерминаната противтерористичке операције, посебно је интересантно као чинилац руковођења са становишта почетка и трајања операције. Одређивање почетка и

⁸ У стручној комуникацији уобичајено је да се говори о „циљу борбе“, „циљу боја“ и „циљу операције“. Операција, међутим, као релативно самосталан комплекс појава – процес, настаје из непомирљивих односа супротности двају борбених система (снага) који су носиоци антагонистичких процеса међусобног ометања и ништења. У свакој операцији постоје два међусобно искључива циља, којима њихови реализатори изражавају жељено стање у одређеном тренутку. У пракси се, пак, остварује само један од два супротна циља, јер је крајњи резултат сукоба, мада јединствен, увек у нечију корист. Зато се не може говорити о „циљу операције“, већ о циљевима супротстављених снага у операцији. Али, из практичних, рекло би се „традиционалних“ разлога, ми ћемо се такође служити синтагмом „циљ операције“, мада говорећи о циљу противтерористичке операције заправо говоримо (и мислимо) о циљу снага које су носиоци процеса противтерористичке борбе. У начелу, такав наступ у овом раду важи и при разматрању осталих елемената структуре противтерористичке операције.

временско лоцирање противтерористичке операције може пресудно да утиче на њен ток и исход. При томе је веома значајно да се свестрано анализирају сви други утицајни чиниоци, нарочито војно-политичка ситуација у ужем и ширем окружењу и ефекти превентивних и других мера које су претходиле противтерористичкој операцији.

Трајање противтерористичке операције је релативна и променљива детерминанта, увек условљена осталим чиниоцима конкретне ситуације. Међутим, с обзиром на циљ и карактер овог модела противтерористичке борбе, треба тежити да, након темељитих припрема, време извођења противтерористичке операције буде што краће и што ефектније искоришћено.

План и замисао. План и замисао, и на основу тога израда јединственог програма остварења постављеног циља, иако изведена детерминанта, у противтерористичкој операцији додатно се потврђује као услов без којег не може да буде победе. То произлази нарочито из потребе за високо централизованим, прецизно координираним и до перфекције испланираним дејствима и другим активностима свих учесника у операцији, укључујући и најнижи ниво обављања конкретних задатака.

Командовање. Командовање у противтерористичкој операцији је у пракси најпрепознатљивији конкретан пример функционисања јединственог система командовања укупним снагама одбране једне државе, нарочито ако снаге за извођење операције чине здружени састави полиције и војске. Независно од тога да ли је реч (према саставу снага) о полицијској или војнополицијској противтерористичкој операцији, за командовање укупно ангажованим снагама одређује се увек једна команда. Она мора да буде стварно компетентна, са стручним и законским прерогативима, за командовање свим војним, полицијским и другим снагама које су носиоци противтерористичке борбе и осталих мера и активности у противтерористичкој операцији. О структури те команде одлучује највиши надлежни државни орган, који наређује извођење противтерористичке операције.

Садржаји и обезбеђења операције

У теорији ратне вештине постоје различита гледишта и различити методолошки прилази анализи, па онда и номинацији и систематизацији унутрашњих структурних елемената операције. Мада расправа о тим питањима још увек траје, у нашој стручној јавности преовлађује гледиште да су основни унутрашњи структурни елементи сваке операције различити модалитети борбених дејстава (номинују се као „садржаји“) и обезбеђења. Преко те две међусобно повезане и условљене групе активности остварују се сви појединачни задаци и функције, а коначно и циљ операције. Ако се то становиште узме као полазна основа, са много сигурности се може тврдити да су садржаји и обезбеђења они унутрашњи структурни елементи противтерористичке операције по којима се наведени модел операције суштински разликује од других.

Садржаји. Зависно од услова у којима се припрема и изводи, садржаји противтерористичке операције могу да буду веома различити. Битно их одређују карактер терористичке организације, степен организационе изграђености, опремљености и оспособљености терористичких снага, и врста и интензитет испољених терористичких активности. У сваком случају, највећи значај у противтерористичкој операцији имају тзв. специјална противтерористичка и противдиверзантска дејства посебно обучених и оспособљених снага. То су, по правилу, офанзивне, добро припремљене, маштовите, смеле, жестоке и муњевито изведене ударно-препадне акције (потрага, претрес, блокада, окружење, препад, и слично), којима се онеспособљавају и уништавају првенствено витални (руководни) делови терористичке организације и њихове снаге. Остали садржаји операције, како на тактичком, тако и на оперативном нивоу, морају да буду међусобно организационо и функционално повезани и сви заједно, у основи, усмерени на успешна противтерористичка дејства, којима се тежишно остварује циљ противтерористичке операције.

Обезбеђења. У противтерористичкој операцији обезбеђења снага условљена су специфичностима њених припрема и извођења. Уз остале врсте обезбеђења, ток и исход противтерористичке операције пресудно ће зависити од успешног функционисања контраобавештајног, обавештајног, безбедносног, информативно-пропагандног, морално-психолошког и позадинског обезбеђења. Те и све друге радње, мере и активности, укључујући и оне практиковане у периоду пре извођења противтерористичке операције, сврстане у групу превентивних мера (политичке, економске, дипломатске, информативне, обавештајне, безбедносне, и слично), у фази припрема и извођења противтерористичке операције интензивирају се и стављају директно у функцију остварења постављеног циља.

Припреме и извођење операције

Припреме и извођење операције су посебни, али међусобно повезани и условљени делови јединственог процеса. Сложеност припрема и извођења противтерористичке операције снажно наглашавају проблем организационог повезивања и обједињавања свих тих задатака и функција (радњи, делатности) и њихово усмеравање ка јединственом операцијском циљу.

Припреме. Процес непосредних припрема практично почиње одлуком надлежног државног органа (најчешће је то највише државно руководство једне земље) да се припреми и изведе противтерористичка операција. Сви елементи одлуке се дефинишу и прецизирају посебним документом – директивом или заповешћу за противтерористичку операцију. Садржај тог документа, начелно, исти је као и за друге операције, али су појединости у њему сасвим специфичне, примерене конкретним условима и задатом циљу противтерористичке операције. Сам процес припрема противтерористичке операције је сложен, веома садржајан

и, по правилу, дуготрајан. Условљен је, нарочито, бројем и структуром учесника у противтерористичкој борби и другим активностима, начином њихове реализације и потребом да се све припреме обаве у највећој тајности. Због тих и других посебности противтерористичке операције рад по пријему задатка команде која је носилац операције, али и потчињених команди, и по садржају и по методу, специфичан је нарочито по томе што мора да буде изразито оригиналан и непоновљив. Такав је и план противтерористичке операције (специфичан и веома детаљан), посебно елементи којима се регулишу почетак и садржај првог удара – прве етапе у операцији.

Плански, свеобухватно и темељито изведене припреме, особито оне из домена организовања садејства и сарадње свих учесника у операцији, као и непосредне припреме јединица и група које се ангажују за обављање тзв. специјалних задатака противтерористичке борбе, гарант су успеха у противтерористичкој операцији.

Извођење. Извођење противтерористичке операције треба сагледавати са становишта њеног тока, од тренутка када се активирају борбени системи сукобљених снага до њеног исхода. То није и не сме да буде фронтални сукоб са терористичким снагама, већ низ добро испланираних, припремљених и изведених различитих активности и дејстава, синхронизованих у односу ан циљ, место и време.

Циљ противтерористичке операције може да се оствари поступно или једним ударом, што првенствено зависи од укупних снага, а нарочито од снага које су наменски опремљене и оспособљене за специјална противтерористичка дејства. Кад се циљ реализује поступно, извођење противтерористичке операције дели се на етапе. У том случају почетни удар у операцији чини њену прву етапу, коју карактеришу једновремена, изненадна и брза дејства, кратко трајање и велики ефекти. То је у односу на циљ противтерористичке операције, по правилу, пресудна или одлучујућа етапа. Њеном успешном реализацијом стварају се услови за настављање операције.

У даљем току, односно у наредним етапама противтерористичке операције, за разлику од других операција, у којима се, више-мање, снаге прегрупишу или доводе нове, снаге које су изводиле прву етапу, по правилу, настављају дејства према почетном груписању. Међутим, то не значи да на тактичком нивоу не може да буде прегруписавања снага. Напротив, то је готово редовна појава, условљена првенствено потребом да се исте специјално опремљене и оспособљене снаге за противтерористичку борбу употребе и на наредним објектима дејства.

Основни садржај даљег тока противтерористичке операције јесу различити облици противтерористичких дејстава усмерених на наредне објекте и на одржавање постигнутих ефеката у првој етапи.

Операција се завршава када је остварен постављени циљ, односно када је обављена последња активност предвиђена планом операције.

Тероризам све више постаје глобални проблем човечанства, а у условима све изразитије примене политике с позиција силе једно од често практикованих средстава за наметање сопствене воље другима у функцији остварења посебних циљева појединих држава или интересних група.

Опасност од тероризма је израженија на просторима и у друштвеним заједницама у којима се различите друштвене супротности јављају у форми антагонистичких политичких, економских, националних, религијских и других интереса, али и онима које се не уклапају у глобалну шему светских хегемона.

Борба против тероризма избија у први план активности држава и народа који су, као ми, највише угрожени. Зато је потребно перманентно, плански и систематски предузимати противтерористичке мере и активности, као саставни део редовне делатности свих државних органа и институција земље, а посебно специјализованих државних структура као што су полиција и војска, како на конкретним превентивним и репресивним мерама у супротстављању тероризму, тако и додатно, на научном и стручном заснивању и осмишљавању свих облика противтерористичке борбе. У том смислу, теоријско заснивање и даља разрада противтерористичке операције, као највишег и најсложенијег организационог облика противтерористичке борбе, изразито је актуелна друштвена потреба.

Литература:

1. Душан Вишњић, *Појам оружане борбе*, ВИНЦ, Београд, 1988.
2. Војин Димитријевић, *Тероризам*, „Радничка штампа“, Београд, 1982.
3. *Закон о одбрани*, ВИНЦ, Београд, 1993.
4. *Закон о војсци Југославије*, ВИНЦ, Београд, 1993.
5. Сава Ковачевић, *Конституенци операције*, ЦВШ ВЈ, Београд, 1996.
6. Јово Нинковић, *Теоријске основе оператике*, ВИЗ, Београд, 1985.
7. *Нови светски поредак и политика одбране СРЈ* (научни скуп), СМО, Београд, 1993.
8. *Операције оружаних снага у ОНОР-у*, ЦВШ КоВ ЈНА, Београд, 1986.
9. Милан В. Петковић, *Тајни ратници*, Тетра ГМ, Београд, 1996.
10. *Стратегија оружане борбе* (привремени материјал), ЦВШ ВЈ, Београд, 1998.
11. *Устав СР Југославије*, ВИНЦ, Београд, 1993.